

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ КОМПЛЕКСНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Попри значну кількість достатньо обґрунтованих та апробованих на практиці методик, на сьогодні відсутня єдина досконала модель оцінки кредитоспроможності з універсальним набором аналітичних методів, яка б надавала можливість прийняття оптимальних управлінських рішень щодо встановлення кредитних відносин з клієнтом банку.

Одна з найбільш відомих класифікацій підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників передбачає поділ методів на:

- статичні методи: бально-рейтингові (система коефіцієнтів, рейтингові, кредитний скоринг, аналіз грошових потоків) та прогнозування (багатофакторні моделі);
- методи комплексного аналізу: Правило «6 С»; CAMPARI; PARTS; PARSER; Система 4FC; Правило «5 С» поганих кредитів [5, С. 182–186], [3, с. 18–44], [1, с. 512–523].

Рейтингові системи оцінки створюють банки на основі емпіричного підходу з використанням регресійного математичного або чинникового аналізу. Ці системи використовують історичні дані про банківські «добрі», «середні» та «погані» позики й дають змогу визначити критеріальний рівень оцінки позичальників. Недоліками рейтингових моделей є: відсутність можливості прогнозування фінансового стану позичальника, що важливо для кредитора в період терміну дії кредитного договору; необ'єктивність оцінки позичальника в силу суб'єктивності думки банківських фахівців; довільний підхід до вибору системи показників оцінки фінансового стану позичальника та вагомості [8, с. 46].

Метод скорингу дає можливість провести експрес-аналіз заявки на кредит у присутності клієнта. Окрім того, скоринг ураховує не тільки фінансові показники діяльності позичальника, а й якісні показники кредитоспроможності. Розповсюдження скорингових систем для виявлення та оцінювання ризиків роздрібного кредитування пояснюється наявністю великої кількості однотипних позичальників у цій сфері кредитування [2].

В Україні є значний науковий доробок із запровадження у вітчизняну практику методик дискримінантного аналізу оцінки кредитоспроможності це, наприклад, роботи О. Терещенко та ряду інших авторів [7], [4], [6]. При цьому висловлюються такі критичні зауваження на адресу методик дискримінантного аналізу оцінки кредитоспроможності: переоцінка ролі кількісних факторів; довільність вибору системи кількісних показників (фінансових коефіцієнтів); висока чутливість до недостовірності вихідних даних відображених у фінансовій звітності; громіздкість і складність обчислень, необхідність використання математичного апарату; необхідність створення і підтримки статистичної бази даних про позичальників.

В практиці банків США використовуються «Правила шести «Сі», в яких критерії відбору клієнтів позначені словами, які починаються з літери «Сі» (character – характер позичальника, capacity – фінансові можливості, cash – грошові кошти, collateral – забезпечення кредиту, conditions – загальні економічні умови, control – контроль). Англійськими банками для аналізу кредитоспроможності клієнта використовуються принципи кредитування, передбачені в моделях комплексного аналізу: CAMPARI (Character – репутація позичальника, Ability – здатність повернути кредит, Marge – дохідність операції, Purpose – цільове призначення кредиту, Amount – сума кредиту, Repayment – умови погашення, Insurance – забезпечення), PARTS (Purpose – призначення отриманих позичкових коштів, Amount – розмір позички, Repayment – повернення кредиту та відсотків, Term – строк, на який надається кредит, Security – забезпечення повернення кредиту) та PARSER (Person – репутація потенційного клієнта, Amount – обґрунтування суми кредиту, що запрошується, Repayment – визначення можливості погашення позики, Security – оцінка забезпечення, можливість реалізації застави, Expediency – доцільність надання позики, Remuneration – винагорода банку (відсоткова ставка) за кредитний ризик). У світовій практиці досить широко застосовуються такі системи аналізу кредитоспроможності як: MEMO RISK (Management – якість менеджменту, Experience – досвід, Market – загальні обставини для бізнесу

позичальника, Operations – оцінка бізнесу позичальника, Repayment – визначення можливості погашення кредиту, Interest – відсоткова ставка, Security – забезпечення, Kontrol – контроль) та система 4 FC (чотири основи кредитоспроможності: Management quality – якість менеджменту, Industry dynamics – специфіка галузі та її динаміка, Security realization – забезпечення та можливість реалізації застави, Financial condition – фінансовий стан позичальника). Основною перевагою останніх є те, що в межах комплексних моделей аналізу значна увага приділяється як кількісним, так і якісним характеристикам позичальника, а основними їх недоліками є такі: орієнтація здебільшого на якісні чинники; закладення в основу комплексних моделей експертних висновків в окремих випадках можуть мати суб'єктивний характер.

Авторський підхід ґрунтується на тому, що поняття кредитоспроможності є комплексною характеристикою, яка відображає сутність банківського кредиту у ринковій економіці, що базується на дотриманні балансу протилежних інтересів сторін кредитної угоди – позичальника і комерційного банку. Відповідно кредитоспроможність на методичному рівні повинна виражатися через комплекс взаємозв'язаних кількісних і якісних показників, які в своїй єдності визначають ступінь кредитоспроможності потенційного позичальника. Перспективним є створення в країні належного нормативного забезпечення для визначення кредитоспроможності потенційних позичальників і системи рейтингів надійності суб'єктів господарювання, що стандартизувало б відповідні процедури та мінімізувало банківські кредитні ризики. Паралельно потрібно удосконалювати власне моделі оцінки кредитоспроможності позичальників з метою створення інтегральних методик визначення узагальнюючого показника кредитоспроможності на основі комплексу формалізованих і неформалізованих критеріїв оцінки. В систему таких показників повинні увійти як показники, що розраховуються на основі статистичних даних, так і характеристики потенційного позичальника, які можуть бути отримані на основі експертних суджень.

Однак, запровадження зовнішніх систем рейтингування потенційних позичальників не повинно бути самоціллю, адже остаточне рішення щодо видачі кредиту залишається за банком, як і відповідальність за можливі негативні наслідки від допущених прорахунків. Тому у відповідь на вимоги Базельського комітету банківського нагляду оптимальним є комплексне застосування (синтез) використання обох підходів до оцінки кредитних ризиків, з домінуванням внутрішньобанківських рейтингових систем для визначення кредитних ризиків.

Список використаних джерел:

1. Freixas X., Rochet J.– C. Microeconomics of banking. 2nd ed. Cambridge: MIT Press, pp 512–523.
2. Бучко І.Є. Скоринг як метод зниження кредитного ризику банку. Вісник Університету банківської справи Національного банку України. 2013. № 2. С. 178–182.
3. Вишняков И.В. Методы и модели оценки кредитоспособности заёмщика [Текст]. СПб.: СПбГИЭА, 1998. 453 с.
4. Курова Т.Г., Костроміна К.О. Оцінка кредитоспроможності клієнта банку за допомогою дискримінантного аналізу. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2014. № 3 (27). С. 113–117.
5. Роуз Питер С. Банковский менеджмент. М.: Дело, 1995. 744 с.
6. Смолева Т.М. Сучасні методи оцінки кредитоспроможності позичальників банками України. Финансы, учет, банки. 2014. № 1. С. 241–245.
7. Терещенко О. Нові підходи до оцінки кредитоспроможності позичальників – юридичних осіб. Вісник Національного банку України. 2012. № 1. С. 26–30.
8. Хасянова С.Ю. Кредитный анализ в коммерческом банке: учебное пособие. Нижний Новгород: «Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики», 2012. С. 197.